

Sygn. akt **III AUa 2194/14**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 września 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Jolanta Cierpiał

Sędziowie: SSA Iwona Niewiadowska-Patzer

del. SSO Katarzyna Schönhof-Wilkans (spr)

Protokolant: insp.ds.biurowości Agnieszka Perkowicz

po rozpoznaniu w dniu 15 września 2015 r. w Poznaniu

sprawy **S. N.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.**

o zwrot świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 18 września 2014 r. sygn. akt VII U 2581/14

oddala apelację

del. SSO Katarzyna Schönhof-Wilkans	SSA Jolanta Cierpiał	SSA Iwona Niewiadowska-Patzer
-------------------------------------	----------------------	-------------------------------

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 kwietnia 2014 r. (znak: (...)) Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P. zobowiązał S. N. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z tytułu renty rodzinnej za okres od 1 września 2011 r. do 30 listopada 2013 r. w kwocie 36 541,23 zł i odsetek za okres od 6 września 2011 r. do 29 kwietnia 2014 r., tj. do dnia wydania decyzji, w kwocie 7 333,10 zł.

S. N. w przepisany trybie i terminie odwołała się od powyższej decyzji, wnosząc o jej zmianę poprzez umniejszenie kwoty nienależnie pobranych świadczeń oraz odsetek.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując dotychczasową argumentację.

Wyrokiem z dnia 18 września 2014r. Sąd Okręgowy w Poznaniu, Wydział VII Ubezpieczeń Społecznych, w sprawie VII U 2581/14, zmienił zaskarżoną decyzję w części i ustalił, że odwołująca S. N. nie ma obowiązku zwrotu odsetek za

okres od dnia 6 września 2011 r. do dnia 29 kwietnia 2014 r. w kwocie 7.333,10 złotych (pkt 1 wyroku) oraz oddalił odwołanie w pozostałym zakresie (pkt 2 wyroku).

Sąd Okręgowy wskazał, że w przedmiotowej sprawie bezsporne było to, że S. N. (urodzona (...)) w okresie spornym od 1.09.2011 r. do 30.11.2013 r. pobierała rentę rodzinną po zmarłym ojcu P. N.. Przedmiot sporu sprowadzał się do ustalenia czy odwołująca pobrała to świadczenie nienależnie, a w konsekwencji czy organ rentowy zasadnie zobowiązał ją do jego zwrotu wraz z odsetkami.

Jako materialnoprawne podstawy rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy przywołał treść art. 138 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2009r., Nr 153, poz. 1227 ze zm.) oraz art. 65 ust 1 i art. 67 ust 1 w zw. z art. 68 ust 1 pkt 2 przywołanej ustawy emerytalnej. Mając na uwadze treść przywołanych przepisów Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że choć S. N. w okresach od września 2011 r. do końca stycznia 2012 r. oraz od września 2012 r. do końca sierpnia 2013 r. formalnie była słuchaczem (...) Szkoły (...) w P., to jednak nie kontynuowała ona wówczas nauki, stąd nie było podstaw prawnych do tego, aby w myśl art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej przyznać jej prawo do renty rodzinnej. Odwołująca w ogóle nie uczestniczyła w zajęciach objętych programem nauki, a w konsekwencji nie zaliczała poszczególnych semestrów i po ich zakończeniu była skreślana z listy słuchaczy. Sąd Okręgowy stwierdził, że zapisywanie się przez nią na kolejne semestry i kierunki podyktowane było jedynie chęcią utrzymania statusu słuchacza szkoły, celem dalszego uzyskiwania renty rodzinnej po zmarłym ojcu. Z kolei w okresach od 1 lutego 2012 r. do 31 sierpnia 2012 r. oraz od 1 września 2013 r. do 30 listopada 2013 r. odwołująca nawet formalnie nie była słuchaczem jakiegokolwiek szkoły, a zatem również nie kontynuowała nauki. Istotne jest to, co Sąd Okręgowy podkreślił w swoim uzasadnieniu, że dokonanych ustaleń odwołująca w żaden sposób nie zakwestionowała, wręcz przeciwnie, potwierdziła, że od września 2011 r. w zajęciach nie uczestniczyła.

Mając zatem na względzie poczynione w sprawie ustalenia faktyczne, Sąd Okręgowy stwierdził, że świadczenia wypłacone odwołującej z tytułu renty rodzinnej w okresie od 1 września 2011 r. do 30 listopada 2013 r. były jej nienależne, z uwagi na niekontynuowanie przez nią nauki, zatem nie miała ona prawa tego świadczenia.

Sąd Okręgowy zwrócił także uwagę na to, że odwołująca była należycie pouczona o braku prawa do pobierania renty rodzinnej w razie zaprzestania nauki. Pouczenie w tym zakresie zawarto już w decyzji przyznającej odwołującej prawo do renty rodzinnej z dnia 20 stycznia 2011 r., znalazło się ono także w decyzjach przedłużających prawo do tego świadczenia na dalsze okresy. Pouczenia powyższe były jasne i jednoznaczne i wprost wynikało z nich, iż odwołująca powinna powiadomić ZUS o zaprzestaniu nauki, gdyż pobiera rentę pod warunkiem kontynuowania nauki.

W tym stanie rzeczy, Sąd Okręgowy stwierdził, że słusznie organ rentowy przyjął, iż świadczenia z tytułu renty rodzinnej wypłacone odwołującej za miesiące od września 2011 r. do listopada 2013 r. były przez nią nienależnie pobrane w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej. Podnoszone przez odwołującą okoliczności dotyczące przyczyn, z uwagi na które nie uczestniczyła w zajęciach, oraz tego, że jej sytuacja finansowa jest trudna, nie mogły być uwzględnione, gdyż w świetle w/w przepisów okoliczności te nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy stwierdził, że zaskarżona decyzja w zakresie zobowiązania odwołującej do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 września 2011 r. do 30 listopada 2013 r. w kwocie 36 541,23 zł jest prawidłowa (odwołująca nie kwestionowała wyliczonej przez ZUS sumy nienależnie pobranych świadczeń za sporny okres).

Orzekając co do kwestii odsetek od nienależnie pobranych świadczeń, Sąd Okręgowy przywołując treść art. 84 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, stwierdził, że organ rentowy niezasadnie zobowiązał S. N. do uiszczenia odsetek za okres od 6 września 2011 r. do 29 kwietnia 2014 r. Co prawda świadczenia za okres od września 2011 r. do listopada 2013 r. zostały przez odwołującą pobrane nienależnie, jednakże wypłacono je na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji przyznającej rentę rodzinną, a więc w terminach wypłaty poszczególnych świadczeń nie

powstał jednocześnie obowiązek ich zwrotu. Obowiązek ten zaktualizował się dopiero w dniu doręczenia odwołującej zaskarżonej decyzji, z tym że jego realizacja mogła nastąpić w terminie miesiąca od tej daty.

Wobec powyższego Sąd zmienił zaskarżoną decyzję o tyle, że ustalił, iż odwołująca nie jest zobowiązana do zwrotu odsetek za okres od 6.09.2011 r. (od dnia następującego po dniu płatności renty za wrzesień 2011) do dnia 29.04.2014 r. (tj. do dnia wydania zaskarżonej decyzji).

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wywiódł pozwany organ rentowy – Zakład Ubezpieczeń Społecznych, I Oddział w P..

Zaskarżając wyrok w części – w zakresie pkt 1 wyroku - zarzucił mu naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez przyjęcie, że odwołująca nie jest zobowiązana do zwrotu odsetek za okres od dnia 6.09.2011 r. do dnia 29.04.2014 r. w kwocie 7.333,10 zł.

W uzasadnieniu apelujący wskazał, że z treści art. 84 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wynika wprost, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenie z ubezpieczeń społecznych, winna je zwrócić wraz z odsetkami, gdyż odsetki nie mają charakteru samodzielnego, lecz uboczny względem świadczenia głównego, a obowiązek ich zapłaty jest pochodną obowiązku zapłaty tego świadczenia. W ocenie apelującego, niezasadny jest pogląd Sądu Okręgowego, że odsetki mają być liczone dopiero w sytuacji, gdy po wydaniu decyzji zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, świadczenie nie zostanie zwrócone.

Mając na uwadze powyższy zarzut, apelujący organ rentowy wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje :

Wniesioną apelację organu rentowego należało oddalić, albowiem przedstawione w niej stanowisko jest bezzasadne.

W pierwszej kolejności Sąd Apelacyjny stwierdza, że sporządzając niniejsze uzasadnienie, zastosował regulację zawartą art. 387 § 2¹ k.p.c. Zgodnie z treścią tego przepisu, jeżeli sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń, uzasadnienie wyroku może zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

W ocenie Sądu II instancji, w sprawie spełnione zostały przesłanki uprawniające Sąd odwoławczy do sporządzenia uzasadnienia wyroku z pominięciem podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Apelujący organ rentowy nie podnosił w apelacji zarzutu błędnych ustaleń faktycznych, a treść apelacji skupiła się na zarzucie błędnej wykładni przepisu art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. nr 205, poz. 1585 ze zm.), poprzez przyjęcie, iż odsetki od nienależnie pobranego świadczenia nie mogą być naliczane za okres poprzedzający wydanie zaskarżonej decyzji.

Poza sporem w przedmiotowej sprawie pozostaje zatem to, że S. N. pobrała nienależne świadczenie w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.) i zobowiązana jest do jego zwrotu na podstawie art. 138 ust. 1 wskazanej ustawy.

Wobec zarzutów apelacji, spór dotyczył zatem wyłącznie obowiązku zapłaty odsetek od kwot nienależnie pobranych świadczeń.

Zasady naliczania odsetek z tytułu nienależnie pobranych świadczeń wynikają z art. 84 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który określa, że osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego.

Zawarte w powoływanym przepisie odesłanie do „prawa cywilnego” dotyczy wyłącznie zasad zapłaty i wysokości odsetek. Zgodnie z art. 481 § 1 k.c., jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia. W tym zakresie należy wskazać, że żądanie zwrotu nienależnie pobranego świadczenia staje się wymagalne przez doręczenie dotyczącej tego przedmiotu decyzji. Z tą chwilą następuje też wymagalność roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego (art. 481 § 1 k.c.).

Sąd Apelacyjny w pełni zgadza się ze stanowiskiem Sądu I instancji w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 1 zaskarżonego wyroku. W okolicznościach niniejszej sprawy brak było bowiem podstaw do zobowiązania odwołującej do zwrotu odsetek za okres poprzedzający dzień wydania zaskarżonej decyzji.

W wyroku z dnia 3 lutego 2010 r. (I UK 210/09, Lex nr 585713) Sąd Najwyższy stwierdził, że nie można utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne, podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach, uważane za nienależne, podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Zatem organ rentowy powinien naliczać odsetki ustawowe od nienależnie pobranego świadczenia od dnia doręczenia osobie zobowiązanej decyzji obligującej do zwrotu takiego świadczenia, gdyż dopiero od tej daty osoba taka pozostaje w zwłoce ze spełnieniem świadczenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 11 października 2012 r., III AUa 985/12, Lex nr 1223386). Pogląd ten umacnia treść art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej, w których użyte zostały sformułowania „kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją” (ust. 4) oraz „uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności” (ust. 7). Świadomość uzyskania prawa do świadczeń na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo innego rodzaju wprowadzenia w błąd organu rentowego, jest jedynie jedną z przesłanek wydania decyzji. Organ rentowy jest przy tym - z mocy art. 138 ustawy emerytalnej (tak samo z mocy art. 84 ustawy systemowej) - ograniczony, do okresu, za który może żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16.12.2008 r. w sprawie I UK 154/08 (OSNP 2010/11-12/148).

Uwzględniając powyższe, należy - w ocenie Sądu Apelacyjnego - uznać za nietrafne, stanowisko organu rentowego, zgodnie z którym stosując ogólne zasady prawa cywilnego, zasadnym jest żądanie od odwołującego zwrotu odsetek za cały okres pobierania nienależnego świadczenia. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 roku o sygn. akt I UK 210/09, Lex nr 585713 - „określenia od kiedy należą się odsetki od świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także od świadczeń podlegających zwrotowi, należy poszukiwać w prawie ubezpieczeń społecznych, a nie w prawie cywilnym. Podobnie wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2008 roku I UK 154/08, Lex nr 488070 - „odesłanie do prawa cywilnego zgodnie z art. 84 ust. 1 ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych dotyczy wyłącznie zasad zapłaty i wysokości odsetek, a nie zasad zwrotu nienależnie pobranego świadczenia”. Treść tych orzeczeń, jak wynika z apelacji, jest znana również organowi rentowemu. Oczywiście orzeczenia te nie stanowią zasady prawnej i zostały wydane w indywidualnych stanach faktycznych, jednakże Sąd Apelacyjny zgadzając się w całości z przedstawioną w nich interpretacją spornych przepisów, nie widzi podstaw do kwestionowania stanowiska Sądu Najwyższego zawartego w tych orzeczeniach.

Mając zatem na uwadze powyższe rozważania, wskazać należy, że organ rentowy mógł żądać odsetek od nienależnie pobranego świadczenia począwszy od dnia następnego po dniu wydania decyzji, tj. 30.04.2014 r. Błędnie zatem organ rentowy domagał się zapłaty odsetek za okres poprzedzający wydanie decyzji, tj. od 6.09.2011 r. do 29.04.2014 r. W myśl wskazanych powyżej reguł, odsetek można bowiem żądać po doręczeniu wezwania do zapłaty, albo dopiero od

dnia doręczenia wezwania do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń (od dnia wydania decyzji w tym przedmiocie), a nie tak jak uczynił to organ rentowy - do daty wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu świadczenia.

Reasumując, nienależnie pobrane przez odwołującą świadczenie nie mogło stać się wymagalne przed dniem wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu tego świadczenia, zatem dopiero po dniu wydania decyzji odsetki stały się wymagalne.

Uwzględniając powyższe, należy stwierdzić, że zarzuty apelacji są niezasadne, a zaskarżony wyrok jest prawidłowy, stąd - mając na uwadze przytoczone ustalenia faktyczne i rozważania prawne – Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił złożoną w niniejszej sprawie apelację.

del. SSO Katarzyna Schönhof-Wilkans	SSA Jolanta Cierpień	SSA Iwona Niewiadomska-Patzer
-------------------------------------	----------------------	-------------------------------